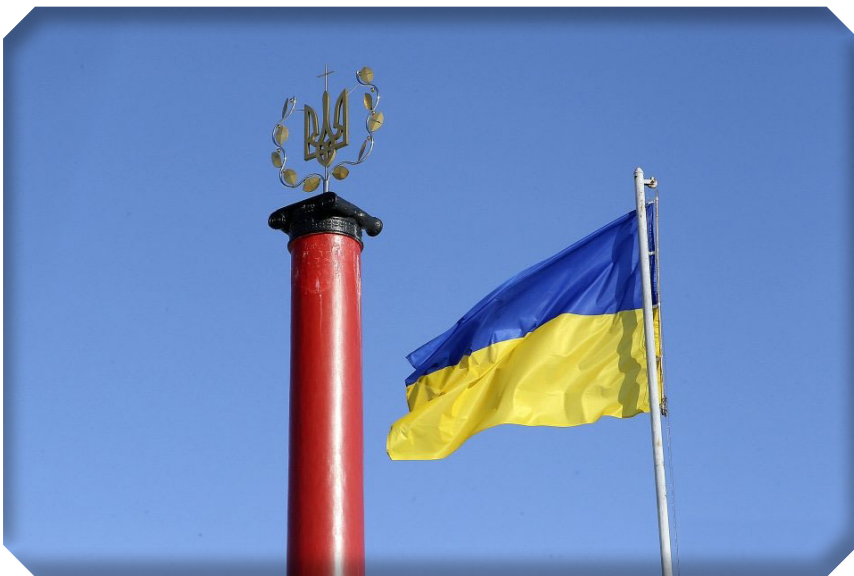

З ДНЕМ НЕЗАЛЕЖНОСТІ, ДЕРЖАВО!

Без будь-кого з нас Батьківщина може обійтися, але будь-хто з нас без Батьківщини – ніщо.

Василь Сухомлинський

Труднощі допомагають нам ставати сильнішими, загартовують волю, дають змогу зібратися та обдумати свої помилки. 2020 рік став чи не найважчим в історії незалежної України. Окрім війни, за крок до ювілею наша країна, як і весь світ, зіткнулася з пандемією, що паралізувала життя та вирвала

з нормального ритму кожному людину. Проте ніколи, ні в часи іноземного засилля, ні внутрішніх виснажливих чвар справжні українці не втрачали бадьорості духу, оптимізму та жаги боротися не тільки за власне щастя, але й за долю Батьківщини. Тому й зараз ми бажаємо всім насамперед стійкості перед труднощами, миру в душі та в країні, щастя в кожній оселі та побільше приводів радити вітчизняним новинам. Давайте залишатися гордими та незламними українцями, як і багато віків до цього.

Мовні імпульси з Батьківщини

Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою (МІОК) Національного університету «Львівська політехніка» провів у режимі онлайн дискусійну панель «Українська мова у світі: імпульси з України». Це був перший із серії заходів у межах Бієнале «Українська

мова у світі: відступ чи поступ?» – події, що через пандемію МІОК вимушено переніс на наступний рік. Панельну дискусію приурочили пам'яті **Ірини Бекешкіної**, відомої соціологині, котрій довіряло українське суспільство, і яка перша зголосилася взяти участь у Бієнале.

Цей захід, присвячений «мовним сигналам», що сьогодні йдуть з України у світ, викликав жвавий інтерес. Для участі зареєструвалися гості з 37 країн, долучившись до дискусії на платформі «Zoom», а понад чотири тисячі людей переглянули трансляцію на сторінці МІОКу

в соцмережі «Facebook». Захід відбувся за підтримки Світового Конгресу Українців, Світової Федерації Українських Жіночих Організацій, Львівської міської ради, Lviv Convention Bureau.

Модерували дискусію **Ірина Ключковська**, директорка МІОКу, та **Оксана Трумко**, науковиця цього закладу. Вони поставили аудиторії низку актуальних запитань: «Які сучасні імпульси з України щодо мовного питання позитивні, а які негативні; які з них ідуть від держави, а які – від громадянського суспільства?»; «Які чинники впливають на поширення української мови за кордоном?»; «Промовання української мови за кордоном сьогодні: державна політика чи волонтерство?»; «Що зробити, щоб мова об'єднавала, а не роз'єднувала?».

Свої відповіді на них давали п'ятеро запрошених диспутантів: **Стефан Романів**, виконавчий директор Австралійської федерації асоціацій етнічних шкіл, перший віцепрезидент СКУ; **Микола Княжицький**, народний депутат України, співавтор мовного закону; **Юрій Шевчук**, лінгвіст, професор Колумбійського університету; **Наталія Пошивайло-Таулер**, регіональна віцепрезидентка Світового Конгресу Українців; **Сергій Шаповалов**, аналітик Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва.

У вступному слові **Ірина Ключковська** зазначила, що українська мова у світі і, зокрема, навчальна дисципліна «Українська мова як іноземна» (УМІ) давно в професійному полі зору Інституту: «Ми були перші, хто казав про важливість української мови як іноземної, хоч до наших слів багато-хто ставився зі скепсисом. Та всупереч цьому ми успішно провели п'ять наукових конференцій «Українська мова у світі», створили підручники, посібники, електронний портал... І це дало свої позитивні результати – на державному рівні розпочався процес стандартизації та сертифікації знань з УМІ».

Учасників дискусії привітали: **Юрій Бобало**, ректор Національного університету «Львівська політехніка»; владика **Степан Сус**, єпископ УГКЦ, голова Пасторально-міграційного відділу УГКЦ; **Павло Ірод**, президент Світового Конгресу Українців; **Олексій Гарань**, науковий директор Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. Кожен із них наголосив на необхідності обговорити винесені на дискусію теми та побажав учасникам плідної роботи.

Особливими були слова **Олексія Гараня**, багаторічного колеги Ірини Бекешкіної, на честь якої відбувалася ця подія: «Я і працівники Фонду «Демократичні ініціативи» розчулені, що ви присвятили захід Ірині Еріківні. Її поважали всі, навіть опоненти, бо довіряли даним, що вона оприлюднювала. Якось пані Ірина сказала: «Поки ми живі, нічого не вирішено остаточно». Це свідчить про те, що ніколи не можна опускати рук. До речі, хоч Ірина Бекешкіна була з російськомовної родини, я ніколи не чув, аби вона розмовляла російською – Ірина Еріківна була принципово українськомовною. Це стало прикладом і для мене».

У межах дискусії **Стефан Романів** зосередився, зокрема, на проблемі асиміляції української молоді, яка опинилася чи виросла за кордоном: «Що

дентам, фактично виступаючи за викладання їм російської. Нам вдалося ці ініціативи відбити. Власне, треба переймати досвід інших країн, залучати більше іноземних студентів, які потім ставатимуть амбасадорами України у своїх країнах».

Юрій Шевчук зазначив: «Позитивні імпульси, що ми відчуваємо в США йдуть від культурного середовища, насамперед це сучасна українська література та кінематограф. Українська культура виходить за рамки містечковості, у які її намагаються ввібгати, вона глобальна й цікава не тільки українцям. Негативні імпульси – це передусім маргіналізація української мови в самій Україні. Важко викладати іноземним студентам, які потім приїжджають в Україну й бачать, що українська тут необов'язкова. Небезпечно також змішування мов (російської з українською) і надмір суржику в сучасних фільмах. Порівняно з російською сьогодні українській мові бракує символічного капіталу всередині України (престижності). Водночас сам факт, що американці без українського коріння вивчають українську, збільшує її престиж в очах українського суспільства. Щодо участі держави значаю, що, на жаль, я жодного разу не відчув ні підтримки, ні бодай зацікавлення чи символічного сприяння з боку українських урядів, а так це роблять уряди інших держав. Не кажу вже про стипендії, що б стимулювали зростання кількості студентів-україністів».

Наталія Пошивайло-Таулер зауважила: «Я бачу певний поступ у середовищах українців, які живуть у Південній півкулі. Є нові громади, а з ними приходять і шкільництво – зростає кількість учнів. Водночас існує маса викликів, що треба вміти зустрічати. Має бути співпраця з державою, щоб підвищувати престиж української мови, щоб її вивчали не лише українці, а й іноземці. Попри позитиви не відчуваю діяльного впливу держави – усі хороші ініціативи частіше йдуть від власного вибору, від громад».

Сергій Шаповалов, аналізуючи останні соціологічні дослідження, наголосив на тому, що мова є дуже важливим чинником у ставленні до незалежності та майбутнього України: «Важливо сприймати дані в динаміці – за 30 років ми все-таки спостерігаємо зростання ролі української мови в Україні, а отже й утвердження цінності незалежної держави. Цей процес дуже поступовий. Водночас, говорячи про імпульси з України, не можна уникнути російських маніпуляцій – РФ на свій

Ірина Ключковська під час дискусійної панелі

лад трактує міжнародні норми щодо захисту прав нацменшин, аби поширювати «руський мір». Дипломатія має на це реагувати адекватно, демонструючи факти: у РФ, незважаючи на багатомільйонну українську діаспору, нема жодної української школи, а в окупованому Криму лишилася лише одна.

Особливу суперечку викликало питання: об'єднує чи роз'єднує українська

мова в Україні. Юрій Шевчук у цьому контексті сказав: «Треба змінити самобачення з містечкового до глобального. Українська мова нас об'єднує, і це нас солідаризує. Тому й на українську діаспору треба дивитися як на величезний культурний капітал, що проєктує силу України й має вплив у Вашингтоні, Оттаві й скрізь, де є українство».

Під час дискусії надійшло багато подячних коментарів та запитань. Учас-

ники зустрічі домовилися ухвалити резолюцію, де викладуть свої пропозиції та окреслять червоні лінії, за які не можуть переступати представники влади.

Переглянути запис дискусії можна за покликанням: <https://www.facebook.com/MIOK.LVIV.UA/videos/700327560789301/>

Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою
<http://miok.lviv.ua/?p=18138>

ПАЛІТУРКА

Трикнижжя Емми Андієвської

До студентів-філологів Київського національного університету імені Тараса Шевченка завітали Генеральний директор видавництва «Фоліо» Олександр Красовицький та Марія Суботіна – піар-менеджерка цього закладу. У співпраці з кафедрою історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості, що її представляла професорка Мирослава

Гнатюк, видавець презентував трикнижжя видатної української письменниці й майлярки, лавреатки Шевченківської премії Емми Андієвської.

Із появою її першої поетичної збірки критики назвали мисткиню першою українською сюрреалісткою. У неї ж на це свій погляд: сюр- і не сюр, бо сюрреалізм Емми Андієвської трошки інший, ніж загальний. Вона в усьому особлива. «Її неймовірній енергетиці, працездатності й оптимізму незрідка заздять молоді», – зауважила Мирослава Гнатюк, котра багато років спілкується з пані Еммою, сприяє виданню її творів на теренах України. Презентоване трикнижжя Емми Андієвської в незмінно авторському художньому оформленні, як завжди, емоційне, сонячне та жанрово репрезентативне, адже складається з вибраних поетичних творів «Вілли над морем» (1951–1985), малої прози «Джалаліта» й великої прози – «Роман про добру людину». Сюрреалістичні сюжети картин та книг можуть позмагатися з біографією пані Емми, якій 19 березня виповнилося 89.

За художньо-письменницьким талантом і невтомною працею ховається непросте життя. З дитинства Емму Андієвську намагалися зламати хвороби, що завадили їй стати оперною співачкою. Тож свою творчу енергію вона змогла перенести на полотно, у Слово. «У її Слові стверджуються Україна, нація, народ», – зауважила Мирослава Гнатюк. Вільно володіючи п'ятьма європейськими мовами, Емма Андієвська принципово пише тільки українською. За плечима доробок, навіть побіжний перелік якого вражає: понад сорок збірок поезій, три романи (четвертий у роботі), кілька збірок оповідань та казок, понад сімнадцять тисяч картин, частина яких зберігається у провідних музеях світу. Свої твори письменниця видає власним коштом, часто беручи в борг, а потім роздаровує студентам та викладачам вишів, бібліотекам, численним шанувальникам таланту. Вона хоче, щоб Україна мала те, чого не має ніхто. Надважливо – берегти мову, бо якщо вона зникне, то зникне й народ. «Ці три книжки

знайомлять широкий читацький загал з унікальною представницею модерного письма в українській та світовій літературі, твори якої й надалі плануємо видавати разом з альбомом її картин», – запевнив Генеральний директор видавництва «Фоліо» Олександр Красовицький. Він також сказав, що «видавництво має амбітне завдання – видати корпус творів сучасних українських письменників, де твори Емми Андієвської стали першою ластівкою».

Під час презентації присутні мали змогу почути пані Емму по телефону з Мюнхена, де вона проживає. Мисткиня щиро подякувала всім за велику увагу до її творчості й не тільки відповіла на запитання присутніх, а й натхненно прочитала свій найновіший сонет. Нагадаємо, що з ініціативи Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка Емма Андієвська була номінована на Національну премію України імені Тараса Шевченка, вручену їй 2018 року. Україна нарешті гідно поцінувала неперевершений талант своєї доньки.

Емма Андієвська приїздила в Ніжин 1993 року разом із чоловіком, нашим земляком і випускником, доктором філософії, професором Українського Вільного Університету, дійсним членом Української Вільної Академії Наук, членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка в Європі Іваном Кошелівцем. Їх уважно слухали викладачі й студенти Гоголівського вишу, ця зустріч виявилася для них дуже пам'ятною.

Згадує професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка Олександр Астаф'єв, тоді директор Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою НДУ імені Миколи Гоголя: «Тут, у Ніжині, Іван Максимович порушував актуальні проблеми сучасного літературного процесу. Акцентував увагу на зіткненні й протиборстві головних життєвих сил на пострадянському просторі. Розкривав конфлікти між дійсністю й життєвими ідеалами. Розповідав про перипетії своєї долі й теперішні враження від Ніжина і Великої Кошелівки. Ділився спогадами про ніжинську професуру».

Після того візиту Емма Андієвська надіслала в Ніжин кошик власних поезій і картин. Вони були виставлені окремо в науковому абонементі бібліотеки університету. Перечитавши й переглянувши їх, я не стала палкою шанувальницею мисткині. Але, як стверджує пані Емма: «Якщо комусь не подобається моя творчість, він має на це повне право. Як і я – не погоджуватися з його осудом».

Мене, як і поетку, письменницю й журналістку Людмилу Таран, захоплює жінка, улюбленим заняттям якої є «ходіння кризь стіни». «Я вірю в силу духу, – сказала Андієвська в інтерв'ю, перебуваючи в Києві. – Перед «бацією» духу немає перепон. І тільки вона обертає граніт на розквітлий сад. Україна нічого не має? – Для мене найкраща спонука – починати з нуля. Менше оглядатися на інших – чи нянька-людожерка дозволить, – робити своє».

Емма Андіївська народилася 1931 року в місті Сталіно, нині відомому як Донецьк. Родина опинилася в Києві, де її застала війна, а від сорок третього – у Західній Європі. Майбутня поетка закінчила в Німеччині університет, на деякий час переселилася в Париж, згодом – у США. Там, разом із Юрієм Тарнавським, Богданом Бойчуком та Патрицією Килиною, вона утворює «ню-йоркську групу» українських поетів, котра здійснила справжню поетичну революцію в письменстві української діаспори, а її хвилі, хоч і дуже повільно, за виразом Олександра Гриценка, усе ж докотилися до наших країв.

Прочитавши літературно-критичний аналіз літературної та живописної творчості Андіївської в дослідженнях Олександра Гриценка, Олександра Буценка, Анатолія Мойсієнка (Жінка як текст: Емма Андіївська, Соломія Павличко, Оксана Забужко: фрагменти творчості і контексти / Упор. Л. Таран. – К.: Факт, 2002. – 208 с. – (Літ. проект «Текст + контекст». Знакові літ. доробки та навколо них), я переконалася у правдивості, а не епатажності її висловів в інтерв'ю Людмилі Таран «Провидіння не любить ледачих».

«Я все (майже все) життя живу в чужомовному оточенні. Головне – мати свій мікроклімат, у якому можна дихати на повні легені. Кожен – звісно, якщо цього дуже захоче, – може та-

кий мікроклімат для себе створити. Якби я писала німецькою, англійською, французькою чи російською мовою, то, очевидно, мала б далеко більшу «популярність», ніж маю. Але з української культури (наслідок – «на нашій, не своїй землі») надто багато талановитих людей побігло до чужих культур. І тому для мене було елементарною справою «порядності» творити саме в тій мові, яку заплывували й втоптували в землю, а такою – на моєму обрії – була українська. Кожен є творцем власного життя. Вибір є й там, де немає жодного вибору. Справжня воля викристалізує навколо себе події. Навіть машина може змінити світ».

Шевченківську премію Еммі Андіївській присудили за поетичні збірки – «Міста-валети» (2012), «Бездзигарний час» (2013), «Шухлядні краєвиди» (2015), «Маратонський біг» (2016) і «Щодення: перископи» (2017).

Ректорат, викладацько-студентський колектив і Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя привітали Емму Андіївську з достойним визнанням на своїй землі творчості українки в діаспорі. І сьогодні радіємо новому виданню її творів.

Надія ОНИЩЕНКО

Поетичні сходи́нки Олександра Астаф'єва

Побачив світ понад півстолітній доробок «Вибраних поезій» письменника, перекладача, літературознавця

Олександр Астаф'єв – поет, представник покоління «старших» вісімдесятників, перекладач, літературознавець; доктор філологічних наук, професор; член НСПУ (1992), Міжнародної асоціації українців (1986), Вашингтонського відділення Міжнародного ПЕН (2008), НТШ (2018). Лавреат літературних премій імені Бориса Грінченка (1995), Михайла Коцюбинського (2001), Всеукраїнської літературної премії імені братів Богдана та Левка Лепких (2009), Міжнародної премії в галузі художнього перекладу імені Остапа Грицяя (2010), Премії імені Якова Гальчевського (2020). Окрім усього, цьогоріч із німецького міста Нойштадт-Лахен надійшла радісна звістка: міжнародну літературну премію імені Вільгельма Магера в номінації «літературознавство, поезія та переклад» присуджено Олександру Астаф'єву за «видатні заслуги в гуманістичних устремліннях і високий науковий і художній професіоналізм».

Його поетичні тексти перекладено англійською, німецькою, французькою, болгарською, польською, російською, білоруською, грузинською та іншими мовами. «Вибрані поезії» Олександра Астаф'єва – підсумкова книжка півстолітнього поетичного доробку автора: поезій і поем, написаних у 1968–2019 роках.

В анотації до видання сказано, що ще в ранніх творах проявляються його схильність, з одного боку, до імпресіоністично-медитативних пейзажів, а з іншого – до експериментальних пошуків з елементами сюрреалізму й колажу, що автор розвиватиме впродовж усього поетичного шляху.

У післямові «Відкриваючи поета заново» письменник Анатолій Дністровий зазначає: «Для старшого покоління поезію Олександра Астаф'єва представляти, загалом, не треба, бо в часи поетичного дебюту 70-х та, особливо, у 80-х – період виходу перших поетичних збірок “Листвяний дзвін” (1981) і “Заручини” (1988), – він був активним учасником літературного процесу. Проте часто стається так, що професійна діяльність, не пов'язана з поезією, поступово заступає чи затіює поетичне амплуа.

І так трапилося й з ним – Олександр Астаф'єв став викладачем, літературознавцем і професором, що відсувало на задній план його поетичну творчість. Зі здобуттям Україною незалеж-

ності він із головою поринув у громадську й наукову діяльність: разом з однодумцями видавав газети й книги, працював на ниві просвітництва, дбав про повернення українській церкві храмів Ніжина; писав наукові розвідки й монографії з теорії та історії літератури, полоністики, викладав спершу в Ніжинському державному педагогічному університеті імені Миколи Гоголя, а згодом у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, в університетах й академіях Польщі та Німеччини.

І справді, як поет він зникає з радарів, його починають потроху забувати читачі й митці-ровесники, але писати поезію та перекладати її він не припиняє й залишається відданим цьому все своє життя. Іноді дрібними накладками в периферійних видавництвах виходили його скромно видані поетичні збірки, що розходилися, переважно, серед знайомих, колег, студентів і не потрапляли в поле зору літературної критики, а коли й спорадично згадувалися, то хіба в негласній рубриці “професорська поезія”.

Значна частина поетичного доробку Олександра Астаф'єва фактично є невідомою для широкого загалу. Змінювалися історичні й політичні контексти, українське суспільство переживало складні соціокультурні трансформації, одне за

одним приходили молодші літературні покоління – з новими поетиками, світоглядами, трендами, яким ніколи не було діла до “дня вчорашнього”. І паралельно до цього, у своїй тихій творчій келії, упродовж кількох десятиліть він ночами писав поезію.

Крім післямови, книга містить примітки, а також вибрану бібліографію про поетичну творчість професора. Видання оформлене живописними роботами Анатолія Дністрового.

(Вл. інформ.)

200 РОКІВ НИЖИНСЬКІЙ ВИЩІЙ ШКОЛИ

Новели, написані в криївці

Закінчення. Початок у № 3 (101) за 2020 рік.

Петро Дужий у статті «Йосип Позичанюк – “Шугай”» зазначає, що восени 1939 року він за рекомендацією ЦК комсомолу разом з іншими молодими письменниками та журналістами потрапив на редакційну працю до Львова. Василь Гришко згадує, що Йосип був спецкором газети «Комуніст» («Радянська Україна») у «возз’єднаних» землях Західної України.

Остап Тарнавський у книзі «Літературний Львів. 1939–1944» (Львів, 1995) писав: «Не всі письменники, які прибули в Галичину, були визначені партією зі спеціальними дорученнями. Були й такі, які просто потрапили сюди на працю. Таким тихим працівником був Йосип Позичанюк. Коли він з’явився у Львові, десь уліті 1940 року, ми чомусь вважали його таки нашим галичанином, думаючи, що він прибув, може, з Коломиї, чи з іншого закутка... Та справа виявилась, коли у клубі з’явилась мама Йосипа і їй дали роботу гардеробниці. Тоді ми й довідались, що Позичанюки прибули з Вінниці. Про батька Йосипа ніхто не говорив, і ми так і не довідались, чи його знищили, може, як куркуля, чи він сам десь загубився під час переслідувань. Йосипа Позичанюка приділили до редакції журналу “Література і мистецтво”, і він вираховував гонорари авторам цього видання. Він тримався дуже стримано, з ніким надто не зближувався і не шукав ширшого знайомства. Мені він видався загадковим... Я зразу зорієнтувався, що Позичанюк – це не звичайний висланик на роботу в Галичині, але людина не тільки з характером, а й світоглядом, який далекий від урядового соцреалізму».

Іван Багрянний у статті «Народження газети» згадує про львівські зустрічі з Йосипом Позичанюком: як вони «на квартирі Юрія Стефаніка “пропили” гонорар за “Тигролови”», як разом «обдумували ідею творення героїчного пісенного репертуару для партизанських відділів». Йосип Позичанюк тоді ще і не підозрював, що міне кілька років, і партизани уже складатимуть і співатимуть пісні про нього, безсмертного «Шугая». Ось одна з них, «Пісня про Шугая»:

*Хто з повстанців та не знає друга Шугая,
Хто не знає, як літає молоде орля?
Знають, знають усі хлопці, знають, як один,
Він – поет, боєць одважний, України син.
Побратиме, побратиме, вірний, дорогий,
Не забудемо про Тебе, друже бойовий!
Червоніє, в’ється обрій, мов вогненний змій,
Це Шугай веде повстанців з ворогом у бій.
Багровіє ціле небо, багровіє світ,
Гей, привіт Тобі, Шугаю, вогневий привіт!
Побратиме...
Хто ж міче там з автомата аж трясеться гай?
Це кладе комуна клятву побратим Шугай!
Ой, схилився, ой, упав він тихо на плече,
Кров червона, кров повстанська по снігу тече!...
Побратиме...
Поховали та під кленом друга Шугая,
Посумніла, зажурилась лісова сім’я,
Гей, повстанці, не журіться, не хиліть голов,
Нашим ворогам не жити, буде кров за кров!
Побратиме...*

На початку війни Йосип Позичанюк став до лав борців за визволення. В анонімному виданні «Історії УПА» (1990) сказано, що «навіть прибулі до Галичини українці з осередньо-східних українських земель і східних земель ставали членами ОУН. Як, наприклад, славної пам’яті Йосип Позичанюк», хоч це було й дуже ризиковано, бо НКВС навмисне підсилало різних провокаторів, щоб розшифрувати діяльність підпілля.

Дужий у згаданій статті констатує, що в серпні 1941 року Йосип Позичанюк входив до спеціальної похідної групи, що вирушила на Київ, щоб проголосити в ньому Акт відновлення української держави. До групи, якою керував сл. п. Дмитро Мирон – «Орлик», входили (крім Позичанюка) й «східняки» педагог Пантелеймон Сак – «Могила», письменник Олекса Гай-Головко, Яковенко та інші. Д-р Іван М. Чинченко в замітці «1941 рік в Україні» свідчить про прибуття похідної групи, у якій перебував Йосип Позичанюк, до Василькова, де відбулися збори на подвір’ї шкільного будинку, під розгорнутим національним прапором. На них були присутні 1500 осіб. «Зборами керували три особи з нашої похідної групи: славної пам’яті Йосип Позичанюк, колега Сак і автор цих рядків... Порадилися з місцевими учителями, що були теж на зборах-митингу, про кандидатів до міської та районної управи. Обрали міську управу, районну управу, голів цих управ. Обрали команданта поліції... Обидві управи віддано працювали для Української Держави аж до серпня 1941 року, коли команда СС-ів приїхала з м. Житомира і перевела масові арешти, у тім числі членів обох управ».

31 серпня у Василькові групу підступно арештували, і Йосип Позичанюк потрапив до рук гестапо, його відвезли на допити до Кракова. Митрополит і президент УНР Андрей Шептицький 17 листопада 1941 року звернувся до окупаційної влади і провodu ОУН у Кракові з проханням його звільнити: «Високоповажний Пане Полковнику! Звертаюся до вас з такою проською. У Львові за більшовицьких часів був письменник-наддніпрянець Осип Позичанюк, національно свідомий українець, який з більшовиками не мав нічого спільного. Тепер він виїхав на Україну і був арештований дня 28 серпня 1941 року німецькими властями в місті Житомирі. Тепер він перебуває в тюрмі Монтенлю в Кракові. Відомо мені, що дня 19 вересня ц. р. була видана Львівським Гестапо постановою про звільнення Осипа Позичанюка. Ця постановою не була виконана, бо тоді Гестапо не було ще відомо місце перебування Позичанюка. Прошу Вас зайнятися справою цього молодого чоловіка та допомогти йому звільнитися з тюрми. Митрополит і президент УНР Андрей (Д-р А. Шептицький)».

Ми не змогли з’ясувати імені полковника, якому було адресовано листа. Та Позичанюку вдалося звільнитися з Краківської тюрми на початку серпня 1942 року, у нацистському ув’язненні він перебував майже рік, а після цього перейшов на роботу в підпілля. Зокрема, організував українські повстанчі частини в Центральній і Східній Україні.

21–22 листопада 1943 року він бере участь у Першій Конференції Поневолених Народів Східної Європи та Азії, на яку з’їхалося 39 делегатів від 13 народів (білорусів, башкирів, азербайджанців, вірменів, грузинів, кабардинців, казахів і т. д.). Конференція прийняла відозву до всіх поневолених народів, накреслила найближчі політичні завдання.

11–15 липня 1944 року в Карпатах, біля с. Сприня Самбірського району, під охороною піших і кінних частин УПА відбувся Перший Великий Збір Української Головної Визвольної Ради. На ньому заслухали доповіді та звіти різних комісій, опрацювали Універсал і текст присяги воїнів УПА. Через кілька днів відбулися вибори Голови Президії Української Визвольної Ради, Голови Генерального Секретаріату, Генерального Судді та членів Президії. Йосипа Позичанюка було обрано членом Української Головної Визвольної Ради та керівником її Бюро інформації.

Беручи участь у розробці найважливіших політичних документів УПА, Йосип Позичанюк зарекомендував себе зрілим політиком і теоретиком націоналізму. Йому належить, можливо, велика праця «Тактика щодо російського народу», написана як меморандум для керівних кадрів підпілля. Крім того, він виконував велику редакторську роботу: писав і редагував декларації, ухвали, меморандуми, звернення, а також часописи

«Бюро інформації Української Головної Визвольної Ради», «Самостійність», «Повстанець» та ін.

Учені ще не сказали свого слова про підпільну літературу УПА, хоч вона й виходила в підпільних друкарнях, інколи на цигарковому папері чи листках зі шкільних зошитів, множилася на циклостилї та переписувалася від руки. В умовах підпілля виросла ціла плеяда талановитих публіцистів, прозаїків, поетів.

Одним із найобдарованіших серед письменників-повстанців був, безперечно, Йосип Позичанюк. Йому належить низка оповідань і новел, друкованих у підпільних та емігрантських виданнях. Серед них такі відомі твори, як «Гуляйпільські хлопці», «В житті», «Життя», «Іскра», «Чемпіон», «У полі», «Зелений шум», «Карпатський етюд», «Мартини», «Нащадки» та інші.

На жаль, талант молодого письменника не встиг розквітнути. Він, як і його бойові побратими, загинув у Юшківському лісі.

Олександр АСТАФ'ЄВ, професор, м. Київ

Чи існує «втрачений рай»

Думки студентства про ідеалізацію діаспорянами життя в Україні

У часи глобалізації все більшої актуальності набуває утвердження зв'язків не лише між певними державами, а й між Батьківщиною та тими, хто з власної волі чи ні покинув її. Питання еміграції в Україні нині активно вивчають Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (МІОК), Інститут досліджень української діаспори, що функціонує як структурний підрозділ Національного університету «Острозька академія» та Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою в Ніжині. Поширенню інформації про українську діаспору сприяє також сайт «Diaspora. UA».

Ніжинський Центр уже понад 20 років веде активну роботу щодо пропагування серед українських міграційних осередків рідного слова, видає газету, журнал та книги, організовує різноманітні конференції та проводить просвітницьку роботу серед студентів. Так, одним із останніх заходів стала лекція для студентів III курсу історико-юридичного факультету спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (у рамках проходження ними маршрутної практики). Лекцію провели фахівчині Центру Ольга Моціяка та Дарія Бобрик. Варто сказати, що студенти вивчають курс «Історія української діаспори», тож зустріч із працівницями Центру давала змогу їм ґрунтовніше ознайомитися з роботою установи, що зорієнтована на діалог українців на «матеріку» та за кордоном. На лекції було наголошено, що нині, на жаль, це проблема, що ще потребує належного розв'язання.

Разом з тими, хто має творити майбутнє нашої держави, фахівчині також з'ясовували, чи дійсно розповіді про безтурботне життя за кордоном є правдою, з якими труднощами стикаються емігранти, як пристосовуються до нового життя. Наприкінці студенти отримали завдання: написати есе на тему «Втрачений рай» для діаспори: чому мігранти з України ідеалізують життя в ній?». Ось найцікавіші думки з цього приводу:

«На мою думку, людям, які народилися, прожили своє дитинство та юність на Батьківщині, завжди бракуватиме своєї держави. Для них вона постійно буде рідною, хотітиметься повернутися на ту землю, що їх виростила та сформувала як особистостей. Саме через це наші громадяни й надалі будуть ідеалізувати свою державу та рідну землю» (І. Хоменко).

«Яке б ставлення українців до Батьківщини не було за часів життя в ній, за межами своєї країни вони намагаються звели-

чити й показати, що вона здатна витримати та подолати все, що випадає на її долю. Інколи, ідеалізуючи життя в Україні, мігранти просто хочуть показати, що життя в ній – це не тортур, а буденність» (К. Солдатенко).

«Ми усвідомлюємо, що, виїхавши за кордон, ми втратили свій рай – рідну домівку – та зазнаємо значних психологічних травм, серед яких: зміна системи цінностей, зокрема, знецінення сімейних стосунків та особистої свободи; негативні емоційні переживання, що можуть призвести до психічних розладів; погіршення самопочуття та здоров'я» (Е. Мартинова).

«Говорячи про ідеалізацію життя в Україні з боку діаспори, можна сказати, що: по-перше, ці люди живуть не у власній країні, а в іноземній, де так чи інакше почувають себе «не у своїй тарілці». Життя, культура, традиції, мова, менталітет – усе відрізняється. І якщо звикнути легко, то переробити себе на інший лад іноді неможливо. Звичайно, хочеться жити там, де тебе цінують і де ти відчуваєш себе в «сім'ї». По-друге, Україна стає все більш прогресивною. У ній закладений величезний інтелектуальний і фінансовий потенціал. Українці роблять з країни потужне джерело знань, досвіду, контактів і фінансових можливостей.

Більше того, ще одна, не менш важлива причина – рівень комунікації між українською державою та українцями за кордоном, що дає змогу вільно спілкуватися й розраховувати на допомогу та підтримку» (Ю. Костюк).

Як бачимо, студенти основну причину ідеалізації мігрантами України вбачають у важкій адаптації до нового середовища, відсутності культурного та соціального діалогу з оточенням. На їхню думку, ті, хто виїжджає за кордон, на перших порах не готові до всього того нового, що падає на їхню голову – відбувається своєрідний «культурний шок». Дійсно, за даними опитувань серед мігрантів від МІОКу (Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою), одними з найбільших проблем в освоєнні на новому місці названі: різниця менталітетів, незнання законів, інша система освіти, відсутність друзів – усе, що поглиблює відчуття самотності та непотрібності. Проте невирішеним залишається питання: чому ті, хто вже народився за кордоном і має лише предків з України, часто так само ідеалізують далекі Батьківщину? Запрошуємо до дискусії.

Ольга МОЦІЯКА

На «Струнах серця» прозвучала музика душі

У Казахстані з 1 квітня по 5 травня 2020 року відбувався Міжнародний інтернет-конкурс української пісні «Струни серця». І хоча Центром української культури «Світанок» Північно-Казахстанської області він організований уперше, понад сто учасників виявили бажання взяти участь, продемонструвати свої вокальні дані й поборотися за призіві місця.

Ідея проведення інтернет-конкурсу виникла в членів Центру української культури «Світанок» Північно-Казахстанської області саме через те, що в умовах коронавірусного карантину більшість запланованих заходів довелося скасовувати. Однак члени Центру, поміркувавши, вирішили використати можливості Інтернету й поширили свою роботу онлайн.

Так виник задум організувати Міжнародний інтернет-конкурс української пісні. Головна його мета – виявлення талановитої молоді й популяризація українського пісенного мистецтва. За підтримкою організатори звернулися до Посольства України в Республіці Казахстан і одержали повне сприяння.

Саме змагання відбувалося в чотирьох вікових категоріях (від 4 до 28 років) за двома напрямками – аматорське та професійне виконання. Географія учасників виявилася неочікувано широкою, адже свої відеозаписи надіслали діти й молодь із різних країн світу: Австралії, України, Канади, Польщі, Китаю, Росії й Казахстану.

Треба відзначити хорошу підготовку багатьох учасників. Більшість із них уже ставали лавреатами міжнародних, республіканських та обласних конкурсів. Представлений репертуар був досить різноманітний: арії, романси, народні та естрадні пісні. Але всі номери поєднувало те, що виконувалися вони виключно українською мовою.

Компетентне журі насамперед порадували виступи діток молодшої вікової категорії. По-дитячому безпосередньо й утішно виконала пісню «Булька» найменша учасниця конкурсу Айлін Сапарова (їй лише 4 рочки) з м. Петропавлівська (керівниця – Ю. Л. Льовкіна). У номінації «Академічний вокал» з нею змагалася п'ятирічна Ганна-Марія Левченко із села Боярка Київської області (керівниця – Є. В. Добровольська). Вона виконувала пісню «Червона хустинка». Обидві дівчинки посіли почесне третє місце.

Те, що можливості Інтернету воістину безмежні, підтвердив вокальний номер сестер Зариф із Австралії (штат Новий Південний Уельс). У виконанні дев'ятирічної Моніки й шестирічної Мелані пролунала українська народна пісня «А калина не верба». Цей дуєт у національних українських строях посів друге місце.

Цікаво, що дівчатка та їхні батьки мешкають в Австралії вже п'ять років. За місцем народження вони львів'янки, а в Австралію приїхали з м. Алмати (Казахстан), де їхній татко працював за контрактом. На переконання їхньої матусі – Марії Зариф – «українська пісня була, є й буде найціннішим скарбом українського народу, його святинею і божественним надбанням, що передається від покоління до покоління».

Виявляється, сестрички Моніка, Мелані й Мішель (молодша чотирирічна сестра) полюбують співати українських пісень

разом із бабусяю та мамою. Ось так і зародилася в цих юних виконавиць любов до української пісні, незважаючи на віддалю від рідної землі.

Моніку й Мелані вже неодноразово запрошували співати на різних українських заходах, що відбуваються в Австралії. Двічі вони виступали на фестивалі «UkiFest», присвяченому Дню Незалежності України. Цього року сестри виступили на святкуванні сімдесятиріччя поселення українців на Тасманії.

А ще Моніка, Мелані й Мішель відвідують суботню українську школу, де вивчають українську мову та рідну культуру. Також там Моніка вчиться грати на бандурі. Спів – не єдиний талант, яким наділені маленькі україночки. Окрім усього, вони захоплюються народними танцями, гімнастикою й чудово малюють.

Ще одне друге місце журі присудило сімейному тріо з міста Варшава (Польща). Три брати на прізвище Оршуляк – Маркіян (10 років), Єремія (7 років) і Захарій (5 років) – виконали відому пісню «Червона рута».

У номінації «Академічний вокал» безперечною лідеркою стала Світлана Сікорська – студентка 4 курсу Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової. За виконання арії Галі з опери «Заграва» А. Кос-Анатольського вона одержала Гран-прі. Її педагогиня – професорка А. В. Джамагорцян – одна з найкращих фахівців не тільки в академії, але й в Україні. Зазначимо: Світлана навчалася в Ніжинському виші на факультеті культури й мистецтв у класі Алли Хоменко.

Ще кілька студентів цієї викладачки представили вокальні номери на розгляд журі. Один із них, китаець за походженням Ванг Жибін, колоритно проспівав українську народну пісню «Дивлюсь я на небо». Голос у нього – бас-баритон великого діапазону, сильний і гарний. Ванг посів третє місце.

А Маріанні Тисевич за виконання української народної пісні «Хусточка» присудили перше місце. Цікаво, що вона закінчила бакалаврат факультету іноземних мов Ніжинського державного університету. Але любов до співу перемогла, і ось уже другий рік поспіль Маріанна пізнає секрети вокальної майстерності.

Друге місце розділили Галина Приходько за виконання «Плачу Ярославни» Ф. Кучеренка (клас викладачки В. І. Коробки) і Дмитро Бутрей за виконання пісні Карася з опери С. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм».

За прикладом ніжинців одразу чотири номери представили на розгляд журі конкурсу учні Петропавлівської школи мистецтв «Жас дарын» (викладачка – Т. К. Мореева). Гран-прі одержала Катерина Яковлева. Її пісня «Квітка-душа» пролунала дуже ніжно й проникливо, а український національний костюм, без сумніву, прикрасив виступ. Яскраво й запально виконала свій номер «Сальса» Вікторія Дуріна. Їй також було присуджено Гран-прі. Перше місце за артистизм одержала Єлизавета Шабаєва (пісня «Матроси»). Третє місце за пісню «Плакала» – у Айгерим Беккожиної. Друге місце розділили вихованки Ю. Л. Льовкіної (вокальна майстерня «Favorite voice») Єсенія Єпіфанцева та Софія Льовкіна.

Моніка й Мелані Зариф

Найпопулярнішою серед конкурсантів стала пісня «Чорнобривці». Її обрали відразу чотири учасники: Аліса Зінченко (студентка із Санкт-Петербурга), Жаксилік Серікбол (Петропавлівський коледж мистецтв), В'ячеслав Кланюк (студент коледжу культури й мистецтв ім. М. Заньковецької, місто Ніжин) і Катерина Крекер із Барнаула.

В'ячеслав Кланюк заслужено розділив перше місце з Алісою Зінченко. «Чорнобривці» – пісня про найближчу нам людину – маму. І саме цим конкурсантам вдалося наповнити свої виступи особливою теплою, що завжди торкає струни душі кожного з нас.

Зовсім інше трактування представила Катерина Крекер. У її чудовому виконанні пісня «Чорнобривці» звучала могутньо, як гімн матері. У фіналі пісні просто хотілося вигукнути «Браво!». Саме це слово одностайно сказали всі члени журі й присудили Катерині Гран-прі.

Деякі факти з біографії К. Крекер здивували журі не менше, ніж її виконання. Цікавим є те, що вона походить із родини українських переселенців з Полтавської губернії, які в XIX столітті в пошуках кращої долі переїхали з України в Алтайський край. Катерина за освітою юристка. Уроки вокалу ніколи не брала, але з дитинства перемагала на всіх конкурсах і фестивалях. Вона – лавреатка президентської премії, учасниця вокального конкурсу «Голос».

У номінації «Академічний вокал» хотілося б відзначити лавреатку III ступеня Анастасію Дьомочку, яка виконала пісню відомого українського композитора О. Білаша «Журавка». Вона – студентка НДУ ім. М. В. Гоголя (викладачка – Л. В. Пархоменко).

Гран-прі в номінації «Народний спів» одностайним рішенням журі було присуджено студентці 4 курсу Ніжинського коледжу культури й мистецтв імені Марії Заньковецької Юлії Муравко (викладачка О. М. Синиця). Вона дуже харизматично виконала веселу українську народну пісню «Ой, я знаю, що гріх маю». Гарний голос і зовнішні дані, артистизм, безпосередність і сценічна чарівність – у неї є все, щоб стати чудовою професійною співачкою.

Алтайський державний інститут культури (м. Барнаул) був представлений двома студентками – Оленою Косіною й Анастасією Туманіною (клас викладача О. С. Щербакової). Обидві посіли друге місце за виконання українських пісень а сарпелла. Окрема подяка їхній педагогині Ользі Семенівні за репертуар і дбайливе ставлення до української пісенної культури. Олена дуже красиво проспівала пісню українських переселенців-сибіряків «Ой, на горі тай жінці жнуть». А задержуватий жартівливий твір українців-переселенців Алтаю «Два городи посадила» представила Анастасія.

Ну, й нарешті, номінація «Вокальні ансамблі». Як правило, на конкурсах у ній буває найменше заявок. Але не цього разу! Гран-прі одержали студенти НДУ ім. М. В. Гоголя Тетяна Дяченко й Дмитро Бутрей за дует Одарки та Карася з опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського (викладачка А. Б. Хоменко). Перше місце присудили лавреатові Всеукраїнських і Міжнародних конкурсів фольклорному ансамблю «Осоння» Ніжинського коледжу культури й мистецтв імені Марії Заньковецької (керівниця – О. М. Синиця). Ансамбль у складі восьми виконавців прекрасно заспівав без супроводу українську народну пісню «Василиха».

Окремої згадки заслуговує колектив «Узорье» Алтайського державного інституту культури (м. Барнаул). Саме він одержав Гран-прі конкурсу. Цей фольклорний вокальний ансамбль був створений 1997 року. Його організаторкою й художньою керівницею вже понад 20 років є кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри народного хорового співу Ольга Семенівна Щербакова. Під її творчим керівництвом колектив популяризує пісенний фольклор етнокультурних груп сибірських старожиливі та переселенців. Про рівень виконавчої майстерності колективу свідчать численні досягнення – дипломи лавреатів різноманітних конкурсів.

У складі ансамблю «Узорье» існує й тріо «Узорье». До їхньої конкурсної програми ввійшли дві українські народні пісні «Ой, чий то кінь стоїть?» та «Горіла сосна, палала». Цей колектив визнаний гідним звання лавреата I ступеня.

Однак рекордсменом за кількістю Гран-прі стала народна вокальна група «Українські вечорниці» (керівник – О. О. Кокорін) з Петропавлівського міського будинку культури. Найвищою оцінкою журі заслужили відразу три їхні

номери: попури на теми українських пісень, композиція «Цвіте терен» (дует Наталя Здоровець і Наталя Кокоріна) та «Рідня моя, рідня» (Наталя Кокоріна й Олександр Кокорін).

Це був єдиний колектив, записи якого повністю відповідали специфіці інтернет-конкурсу в умовах карантину: номери були записані в режимі відеоконференції, використовувався анімаційний фон та інші спецефекти. Також треба відзначити високу якість звуку й бездоганну вимову виконавців. Це є ще більш схвальним, якщо врахувати, що в складі ансамблю співають дві дівчини-казашки.

Сьогодні можна з упевненістю сказати, що вперше проведений у Казахстані Міжнародний інтернет-конкурс української пісні «Струни серця» був досить успішним. Він став незабутньою подією й можливістю заявити про себе на весь світ.

Світлана ДУБРОВІНА

Тетяна Дяченко та Дмитро Бутрей

Засновник – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Реєстраційне свідоцтво
№ 352-24ПР, серія ЧГ,
від 6 березня 2007 року
Р/р 31253365108946 НДУ ім. М. Гоголя
код 02125668 ДКСУ м. Київ
МФО 820172

(благодійний внесок на розвиток Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою)

Склад редакції:

Онищенко Н. П., редакторка,
Бойко О. Д., докт. політ. наук, проф.,
Мельничук О. В., докт. фіз.-мат. наук, проф.,
Астаф'єв О. Г., докт. філол. наук, проф.,
Михед П. В., докт. філол. наук, проф.,
Самойленко Г. В., докт. філол. наук, проф.
Макет, верстка та коректура – Бобрик Д. М.

Адреса редакції:

Центр гуманітарної співпраці
з українською діаспорою, кімната 210
вул. Графська, 2,
м. Ніжин, 16602, Україна
Тел./факс: (04631) 7-19-59
E-mail: ukr_diaspora@ukr.net,
diaspora@ndu.edu.ua

<http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/tsentr-gumanitarno-spiivpratsi-z-ukrajinskoyu-diasporoyu/vidannya-ukrajinskij-dim>